

Stockholms
stad

**Miljö- och
klimathandlingsplan
för Bromma
stadsdelsnämnd 2020-2023**

Stockholms stad

Klimat- och miljöhandlingsplan 2020-2023

Bromma stadsdelsförvaltning

Kontaktperson: Sophia Rosenwyn

Lokalstrateg med inriktning klimat- och miljösamordning

Avdelning Administration

Telefonnummer: 08-508 064 39

E-post: sophia.rosenwyn@stockholm.se

Sammanfattning

I maj 2020 antog kommunfullmäktige ett nytt miljöprogram och en ny klimathandlingsplan för Stockholms stad för perioden 2020 till 2023, där stadens långsiktiga vision om ett Stockholm för alla utgör utgångspunkten. Visionen är en målbild för hållbart byggande och boende, miljövänlig livsstil, klimatsmarta transporter samt ren och vacker stadsmiljö. Stadsdelsnämnderna fick därmed uppdraget att framställa lokala miljö- och klimathandlingsplaner 2020–2023 samt att redovisa i sina verksamhetsplaner hur de ska bidra till att staden uppnår miljömålen.

Brommas klimat- och miljöhandlingsplan är ett förvaltningsövergripande dokument som speglar mål för hur verksamheterna ska bidra till en hållbar livsmiljö. Centralt är att miljötänkandet ska integreras i alla verksamheter. Handlingsplanen fungerar som ett styrande dokument som enheterna kan utgå ifrån när verksamheterna formulerar åtaganden och arbetssätt. Enheterna kan därefter själva välja de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att, inom ramen för sina uppdrag och budget, arbeta för att nå målen.

Handlingsplanen utgår ifrån de sju prioriterade miljömål och aktiviteter som Bromma stadsdelsnämnd ska arbeta med enligt miljöprogrammet och klimathandlingsplanen 2020 till 2023. Under varje rubrik ges en kort beskrivning av miljömålet samt dess etappmål. Efter varje målbeskrivning presenteras aktiviteter och ansvarsområden att arbeta efter i tabellform. Därefter presenteras indikatorer från kommunfullmäktige samt stadsdelsnämnden.

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Stockholms stads miljöprogram och klimathandlingsplan.....	3
Genomförande och uppföljning.....	4
Ansvar.....	4
Prioriterade miljömål och aktiviteter.....	5
1. <i>Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040.....</i>	<i>5</i>
2. <i>En fossilfri organisation 2030.....</i>	<i>7</i>
3. <i>Ett klimatanpassat Stockholm.....</i>	<i>10</i>
4. <i>Ett resurssmart Stockholm.....</i>	<i>12</i>
5. <i>Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem.....</i>	<i>17</i>
6. <i>Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö.....</i>	<i>20</i>
7. <i>Ett giftfritt Stockholm.....</i>	<i>22</i>

Inledning

I samband med att Bromma stadsdelsnämnd antog sin verksamhetsplan för 2020 togs beslut om att en lokal miljöhandlingsplan ska tas fram. Miljöhandlingsplanen ska åskådliggöra stadsdelsnämndens aktiviteter för att bidra till att uppnå miljömålen i miljöprogrammet. Miljöhandlingsplanen speglar arbetet för att en hållbar livsmiljö ska värnas och utvecklas, och beskriver mål och indikatorer som stadsdelsnämnden följer upp och har rådighet över, samt anger aktiviteter som förvaltningen ska arbeta med. Centralt är att miljötankandet ska integreras i alla verksamheter.

Planen speglar klimat- och miljöarbete under verksamhetsåren 2020-2023 och revideras årligen. Planen är anpassad för verksamheter och tar därför bara upp mål och etappmål som berör stadsdelsnämndens verksamheter och där förvaltningen har ett genomförandeansvar.

Stockholms stads miljöprogram och klimathandlingsplan

I stadens Miljöprogram 2020–2023¹ anges Stockholms stads målsättningar på klimatområdet. Miljöprogrammet är ett kommunövergripande styrdokument som är uppbyggt kring sju övergripande miljömål. Miljömålen utgör en lokal precisering av de 17 nationella miljö kvalitetsmålen som är mest relevanta för Stockholm.

De övergripande miljömålen är:

- Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040
- En fossilfri organisation 2030
- Ett klimatanpassat Stockholm
- Ett resurssmart Stockholm
- Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem
- Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö
- Ett giftfritt Stockholm

I Klimathandlingsplan 2020–2023 – för ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040², konkretiseras exempel på vilka åtgärder som kan genomföras för att nå Stockholm stads klimatmål fastlagda i Miljöprogram 2020–2023.

¹ Stockholms stads miljöprogram 2020-2023, Drn KS 2019/1040.

² Klimathandlingsplan 2020-2023, Drn KS 2019/1041.

Genomförande och uppföljning

Miljö- och klimathandlingsplanen fungerar som ett styrande dokument som verksamheter kan utgå ifrån i sina åtaganden och arbetssätt. Verksamheterna har därefter handlingsutrymme att välja kostnadseffektiva åtgärder som är passande inom verksamheternas uppdrag och budget för att uppnå målen.

Samtliga medarbetare inom Bromma stadsdelsförvaltning ska känna till miljöhandlingsplanens innehåll och tillämpa den i det dagliga arbetet.

Miljöhandlingsplanens mål och aktiviteter revideras årligen i samband med verksamhetsplanen.

Ansvar

Inom flera av förvaltningens enheter sker aktiviteter varje dag som har konsekvenser för miljön; transporter, energiförbrukning, upphandling av varor och tjänster, inköp, resursförbrukning och avfallshantering. Inom enheterna finns möjligheter att konkret minska förvaltningens totala miljöpåverkan. Centralt för klimat- och miljöhandlingsplanen är att miljömedvetenhet ska integreras i alla verksamheter. Rådigheten ser emellertid olika ut för förvaltningens skilda verksamheter.

Målen i miljöprogrammet är styrande för staden som helhet. I miljöprogrammet ska stadsdelsnämnderna arbeta och verka för att uppnå miljömålen. Genom samverkan och påverkan i form av initiativ och förslag riktade till andra bestämmande instanser är förhoppningen att miljömässiga förbättringar och förändringar ska kunna realiseras även inom områden som stadsdelsnämnden saknar rådighet för.

Förvaltningen har ansvar för att skapa goda förutsättningar för arbetet med miljöfrågor inom respektive verksamhet. Detta inkluderar att ta vara på och utveckla personalens kompetens och engagemang i klimat- och miljörelaterade frågor samt att driva arbetet framåt.

Lokalstrategi inriktning energi- och miljö har ett samordnande ansvar för de övergripande miljö- och hållbarhetsfrågorna samt en rådgivande funktion för enheterna.

Prioriterade miljömål och aktiviteter

Nedan presenteras de sju prioriterade miljömål samt de aktiviteter som Bromma stadsdelsnämnd ska genomföra för att bidra till att uppnå målen under planperioden. Efter varje målbeskrivning presenteras stadsdelsnämndens aktiviteter och ansvarsområden som förvaltningen ska arbeta efter.

1. Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040

Målbilden är att Stockholms stad och dess invånare har ställt om sin energianvändning till att vara fossilfri till år 2040. Detta innebär att energianvändning för uppvärmning, transport el- och gasanvändning i Stockholm inte genererar några nettoutsläpp av växthusgaser samt att staden verkar för att konsumtionens globala klimatpåverkan minskar kraftigt.

Etappmål för programperioden är

- Minskade växtgasutsläpp – högst 1,5 ton CO₂e per invånare
- Minskad klimatpåverkan från konsumtionen

Minskade växtgasutsläpp – högst 1,5 ton CO₂e per invånare

Etappmålet innebär att år 2023 ska de totala växthusgasutsläppen i Stockholm ha minskat till att vara högst 1,5 ton CO₂e per invånare. De växthusgasutsläpp som ingår i beräkningarna är de som orsakas av all energianvändning inom Stockholms stads geografiska gräns. Det innebär utsläppen från vägtransporter, spårtrafik, sjöfart, arbetsmaskiner, starter och landningar vid Bromma flygplats, uppvärmning, tappvarmvatten, kylning samt användning av el och gas. Det som inte ingår är de utsläpp som orsakas av stockholmarnas resor utanför kommungränsen samt de utsläpp från produktion av varor eller tjänster som tillverkas utanför kommungränsen.

Uppföljningsansvaret ligger hos kommunstyrelsen tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Minskad klimatpåverkan från konsumtionen

Etappmålet innebär att de konsumtionsbaserade klimatutsläppen behöver minska. Staden är en upphandlande myndighet som kan påverka konsumtionens klimatpåverkan genom kravställande i inköpsprocessen. Under programperioden ska klimatpåverkan från Stockholms stads inköpta livsmedel och måltider minska med en femtedel och utsläppen från Stockholms stads egna tjänsteresor med flyg minska.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Minimera verksamheternas tjänsteresor med flyg
- Utveckla klimatkrav för inköp av livsmedel och måltider i stadens verksamheter.

Uppföljningsansvaret ligger hos kommunstyrelsen tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden.

1.1 Bromma stadsdelsförvaltnings aktiviteter och indikatorer i verksamhetsplanen 2020-2023 som är kopplade till miljömålet är följande

Aktiviteter 2021
Genom samverkan med Trafikkontoret se över möjligheterna att införa cykelpumpar på alla t-banestationer i Bromma samt att införa ett eller flera cykelgarage inom Bromma på knutpunkter för kollektivtrafiken.
Inventera och planera för projektet 'Vintercyklist, javisst!'.
Genomföra informationssatser om Stockholms stads projekt "Cykelvänligast" och hur man blir 'En cykelvänlig arbetsplats' till de verksamheter som lämpar sig för projektet inom stadsdelsförvaltningen.
Gå med i Stockholms stads "Cykelvänligast" och aspirera att bli 'En cykelvänlig arbetsplats' (Brommas stadsdels förvaltningskontor).
Upprätta ett gemensamt köksnätverk inom äldreomsorgen.
Upprätta ett gemensamt köksnätverk inom förskolan.
Insatser ska genomföras för att öka medvetenheten inom förvaltningen om vilka livsmedel som har en negativ klimatpåverkan.
Stadens strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat ska implementeras.
Förvaltningen ska upprätta en klimatrapport i samband med VB 2021 som beskriver klimatåtgärder och aktiviteter som har genomförts under året inklusive en analys av årets klimatarbete.

Aktiviteter 2020-2023
Informera återkommande om att nyttja förvaltningens fossilfria färdmedel i tjänsten till medarbetare, t.ex. stadsförvaltningens elcyklar.
Alla avdelningar ska tillhandahålla SL-kort med reskassa vid tjänsteresor.

KF-indikator 2021	KFs årsmål	Stadsdelsnämndens årsmål
Klimatpåverkan från upphandlade livsmedel och måltider	1,8 kg CO2 per kg livsmedel	1,7 kg CO2 per kg livsmedel

Andra bra relaterade dokument att känna till och arbeta vidare med inom området är

- Klimathandlingsplan 2020-2023 – För ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040,
- Handlingsplan för en Fossilbränslefri organisation 2030.

2. En fossilfri organisation 2030

Målbilden är att Stockholms stads organisation ska vara fossilfri 2030 inom samma systemgränser som stadens övriga utsläppsmål. Genom att staden går före och ska vara fossilfri redan år 2030 behöver växthusgasutsläppen från energianvändningen i stadens organisation minska i en snabbare takt än motsvarande utsläpp i den geografiska staden.

Etappmål för programperioden

- Minskade växthusgasutsläpp- högst 105 000 ton CO₂e från stadens verksamheter
- Effektiv energianvändning

Minskade växthusgasutsläpp – högst 105 000 ton CO₂e från stadens verksamheter

Etappmålet innebär att växthusgasutsläppen från stadens verksamheter ska minska med 30 procent under programperioden, för att nå det övergripande målet om en fossilfri organisation. Stadens egen fordonspark består idag av miljöfordon och ett utbyte mot fossilfria fordon sker kontinuerligt inom ramen för stadens egna fordonsupphandlingar. Inom flera av stadens verksamheter testas elcyklar istället för bil vilket också ger hälsoeffekter.

Gröna hyresavtal kan vara ett verktyg för att driva miljö-och klimatarbetet framåt och kan testas i mindre skala. Det finns koppling till fossilfrihet men även andra miljöaspekter kan beaktas.

Staden köper varor och tjänster för cirka 35 miljarder kronor per år. Staden har därmed en stor påverkan att minska klimatpåverkan genom att ställa krav i sina upphandlingar på till exempel arbetsmaskiner, egna fordon, el, livsmedel, plastprodukter, vitvaror med mera.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Identifiera vilka hyresavtal inom stadens nämnders och bolagsstyrelsers som är bäst lämpade för gröna hyresavtal och initiera pilotprojekt.

- Ställa krav på fossilfrihet avseende fordon, transporter och arbetsmaskiner, vid lokalinhyrningar samt inköp och upphandling.

Uppföljningsansvaret ligger hos kommunstyrelsen tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Effektiv energianvändning

Den totala köpta energin i stadens verksamheter bibehålls på samma nivå under programperioden. Etappmålet innebär att staden effektiviserar sin energianvändning med 5 procent relativt den verksamhet som bedrivs. Byggnader som är äldre än tio år ska energieffektiviseras med 10 procent. På så sätt blir energianvändningen mer effektiv i den växande staden. Produktionen av solenergi ska öka med 100 procent. Energieffektivisering är viktigt ur både ett resurshållningsperspektiv och ur ett kostnadshänseende.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Fortsatt prioritera en effektivisering av energianvändningen genom driftoptimering, förbättrat klimatskal, energieffektiv belysning (LED), utbyte av vitvaror och torkskåp i förskolor och installation av solceller.
- Energieffektiviseringar av byggnader vid större renoveringar och ombyggnationer
- Fortsätta arbetet med att centralisera elavtalen för att säkerställa att även mindre elförbrukare fångas upp och ingår i det centrala avtalet

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos miljö- och hälsoskyddsnämnden.

2.1 Bromma stadsdelsförvaltnings aktiviteter och indikatorer i verksamhetsplanen 2020-2023 som är kopplade till miljömålet är följande

Aktiviteter 2021

Genomföra en vitvaruinventering i förvaltningens förskoleverksamheter över utbytta vitvaror och gör en lista med potentiella nya arbetsområden.

Kartlägga elanvändningen i Stadsdelens verksamheter med syfte att hitta verksamheter som kan säkra ner sitt elabonnemang.

Inventera och planera för utbyte av ljuskällor i stadsdelsnämndens verksamheter och lokaler efter en inventering av T8 lysrör, vilka ska fasas ut 2023.

Aktiviteter 2022

Planera och genomför ett pilotprojekt med solceller eller solfångare.

Aktiviteter 2020-2023

I samarbete med stadens bolag och förvaltningar ska äldre ineffektiva armaturer, vitvaror m.m. bytas ut till klimatsmarta energilösningar.

Vid byte av vitvaror och armaturer väljs energieffektiva alternativ och närvarostyrd belysning planeras vid ombyggnationer.

Förvaltningens miljöbilar ska köras med det förnyelsebara drivmedel som de är avsedda för.

När bilavtal går ut ska behovet av ny bil övervägas utifrån effektivitet och hållbarhet.

KF-indikator 2021	KFs årsmål	Stadsdelsnämndens årsmål
Totalt köpt energi i stadens verksamheter	1945 GWh	1945 GWh

Andra bra relaterade dokument att känna till och arbeta vidare med inom området är

- Klimathandlingsplan 2020-2023 – För ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040
- Handlingsplan för en Fossilbränslefri organisation 2030.

3. Ett klimatanpassat Stockholm

Målbilden är att Stockholm har utvecklats till en stad som är väl förberedd att kunna hantera konsekvenserna av ett förändrat klimat. Stockholms ka ha en hög kapacitet att hantera både direkta och indirekta effekter av exempelvis höga vattennivåer och –flöden, skyfall, värmeböljor och långvarig torka. Staden ska på lång sikt ha en god planering för att kunna hantera höjda havsnivåer. För att klimatanpassa Stockholm krävs att stadens nämnder och bolagsstyrelser samverkan internt så att arbetet samordnas och är effektivt. Det är av vikt att inte bara samverka kring stadsutveckling utan även kring befintlig stadsdelsbebyggelse samt förvaltning och skötsel av vidtagna åtgärder.

Etappmål för programperioden är

- Stärkt förmåga att hantera effekter av skyfall
- Stärkt förmåga att hantera effekter av värmebölja

Stärkt förmåga att hantera effekterna av skyfall

Etappmålet innebär att förmågan att förebygga störningar såväl i befintlig miljö som vid stadsutveckling behöver byggas upp under programperioden. Stadens fastigheter och verksamheter som riskerar att påverkas kritiskt av skyfall ska ha upprättat en förebyggande handlingsplan.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Bygg mångfunktionella ytor som bidrar till att hantera skyfall.
- Säkerställ hållbar dagvattenhantering genom exempelvis gröna tak och genomsläpplig beläggning samt växtbäddar och skelettjordar med träd i stadsmiljö
- Väg in klimatanpassningsåtgärder i beslut om investeringar med perspektivet att dessa kan bidra till mervärden som ger andra vinster för samhället, exempelvis en attraktiv stad för boende, besökare och näringslivet.

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos trafیکنämnden.

Stärkt förmåga att hantera effekterna av värmebölja

Etappmålet innebär att åtgärder riktas mot att göra Stockholm mer förberett att hantera höga temperaturer vid värmebölja, så att risken för negativ påverkan på människors liv och hälsa minskar.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Utöka stadsmiljön med mer grönska, vatten och vegetation som skuggar
- Genomför temperatursänkande åtgärder på och i anslutning till byggnader för att säkerställa god inomhusmiljö
- Ordna svalkande miljöer, exempelvis svala rum på äldreboenden
- Bygg mångfunktionella, svalkande utomhusmiljöer
- Identifiera lösningar för att samla in regnvatten som kan återanvändas under perioder med torka

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB.

3.1 Bromma stadsdelsförvaltnings aktiviteter och indikatorer i verksamhetsplanen 2020-2023 som är kopplade till miljömålet är följande

Aktiviteter 2021
Framtagande av en rutin för ansökningsprocessen för klimatinvesteringsmedel.
Genomför en informationsinsats "Lätt att göra rätt" (inriktad till medborgare) under 8 veckor med klimatsmarta tips och trix blandat med tävlingar på Brommas Facebooksida.
Informera om Brommas miljö- och klimathandlingsplan till medborgare och medarbetare.
Upprätta en informationssida för Brommas klimat och miljöarbete på Brommas stadsdelsförvaltnings intranät.

Utred möjligheten till kampanj "Årets klimatsmarta Brommabo".

Återplanterande av träd inom stadsdelsförvaltningen (beviljad klimatmedelsansökan).

Aktiviteter 2022

Genomföra eroderingsåtgärder vid Solviksbadet (vid vidhållande av klimatinvesteringsmedel).

Aktiviteter 2020-2023

Delge nyhetsbrev internt två gånger/år till Alla berörda enhetschefer.

Ansöka om och genomföra klimatinvesteringar vid behov. Lokalstrateg inriktning energi- och miljö hjälper till.

Bidra till att uppfylla stadens mål om ett klimatsmart och hållbart Stockholm genom att arbeta enligt Stockholm stads Miljöprogram 2020-2023, Klimathandlingsplan 2020-2023 samt andra handlingsplaner kopplade till miljöprogrammet.

Samtliga verksamheter ska finna och genomföra klimatförbättrande åtgärder inom den egna verksamheten. I verksamheternas T2:or ska alla klimatförbättrande åtgärder som har genomförts och planeras redovisas. Utifrån redovisningarna utses årets klimatsmarta verksamhet i Bromma.

Kommunstyrelsen ska i samarbete med exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden, trafiknämnden, äldrenämnden, stadsdelsnämnderna, AB Familjebostäder, AB Stockholms hem, AB Svenska Bostäder, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, SISAB samt Stockholm Vatten och Avfall AB implementera handlingsplanen för klimatanpassning vid skyfall och värmeböljor.

Andra bra relaterade dokument att känna till och arbeta vidare med inom området är:

- Översiktsplan för Stockholms stad
- Dagvattenstrategi - Stockholms väg till en hållbar dagvattenhantering
- Grönare Stockholm - Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden

4. Ett resurssmart Stockholm

Målbilden är att Stockholms stad har utvecklats till en stad där resurser används effektivt och i enlighet med EU:s avfallshierarki. Det innebär att staden har identifierat och kartlagt stora resursflöden och har en utarbetad strategi för att skapa cirkularitet för dessa.

Etappmål för programperioden är

- Minskad resursanvändning och klokare konsumtion
- Ökad recirkulation av materiella resurser inom staden
- En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen

Minskad resursanvändning och klokare konsumtion

Etappmålet innebär minskad användning av resurser och klokare val av produkter och tjänster. Under programperioden ska återbruket i Stockholm öka väsentligt och inom stadens verksamheter mångdubblas. Såväl dricksvattenförbrukningen som matsvinnet ska minska inom stadens verksamheter till 2023. Minskad resursanvändning och klokare konsumtion avseende produktval är grunden till en cirkulär ekonomi och en god resurshållning. För att minska resursanvändningen krävs omprioriteringar. Klokare val handlar om att välja produkter som kan recirkuleras, att de inte innehåller skadliga ämnen eller är svåra att återvinna.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Minimera matsvinn i stadens verksamheter
- Minimera onödig materialåtgång genom väl planerade upphandlingar i stadens verksamheter
- Underlätta för ökat återbruk genom exempelvis fler pop-up-återbruk, stationära återbruk, förstärkning på återvinningscentraler och åtgärder för ökat återbruk av textilier
- Använda stadens interna återbrukscentrum, Stocket, som ett förstahandsalternativ i samband med inköp av möbler och inventarier till stadens verksamheter.
- Stärk planeringen för multifunktionella ytor och tillskapandet av platser, utrymmen och infrastruktur som möjliggör en cirkulär hantering av stadens resursflöden
- Vidareutveckla stadens miljöhänsynskrav i stadens program för upphandling och inköp och stärk inriktningen mot cirkulär ekonomi och avfallsförebyggande.

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos Stockholm vatten och Avfall AB.

Ökad recirkulation av materiella resurser inom staden

Etappmålet innebär ökad materialåtervinning framför förbränning och omvandling till fjärrvärme för de material där det är möjligt. För matavfall finns ett nationellt etappmål till 2020 som innebär att minst 50 procent av matavfall från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorters ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara. Stockholms stad har en högre ambitionsnivå med

målsättningen att insamlingsgraden ska vara 60 procent år 2020 och öka till 70 procent år 2021. Till 2023 ska mängden plast som går till energiåtervinning minska till mindre än en tredjedel jämfört med 2019 års nivåer. Mängden matavfall som går till biogasproduktion som mängden fosfor som återförs till kretsloppet ska nära tredubblas under programperioden.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Utveckla möjligheter att lämna ifrån sig avfall i offentlig miljö i syfte att minska nedskräpning och spridningen av mikroplast, men även för att öka mängden avfall som får ett cirkulärt flöde.
- Arbeta för ett resurseffektivt återbruk av grus som används för sandning av gator och cykelväg under vinterhalvåret.
- Öka möjligheterna för stadens verksamheter och hyresgäster att sortera ut matavfall samt övriga avfallsfraktioner
- Verka för att textilier tas om hand resurseffektivt så att mängden textilier som går till förbränning minskar.

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos Stockholm vatten och Avfall AB.

En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen

Den växande staden genererar stora materialströmmar både in i byggnader och infrastruktur, liksom en stor mängd avfall i samband med rivning, ny- och ombyggnationer. Etappmålet innebär att staden, genom rätt hantering, genererar en högre grad av cirkulation av schaktmassor och andra material inom byggprocessen.

Stadsdelsnämnden har inget specifikt utpekade ansvar att genomföra aktiviteter som bidrar till att nå etappmålet under det prioriterade miljömålet. Det går däremot att koppla arbetet med resurshållning av byggnadsmaterial till målet och indikatorn.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Använd byggvarubedömningen (BVB) och likvärdiga verktyg med avseende på resurshållning vid materialval och fortsätt att ställa krav på att byggnadsmaterial är miljöbedömda och dokumenterade i en digital loggbok

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos exploateringsnämnden.

4.1 Bromma stadsdelsförvaltnings aktiviteter och indikatorer i verksamhetsplanen 2020-2023 som är kopplade till miljömålet är följande

Aktiviteter 2021

Verka för en väl utvecklad källsortering inom Bromma.

Framtagande av rutin för hantering av farligt avfall.

Delta i miljöförvaltningens framtagande som referensperson med synpunkter och underlag av handlingsplan för minskad plastanvändning 2022-2025.

Alla förskolor ska under 2021 mäta tallrikssvinnet två gånger per termin. Mätningen sker under en tvåveckorsperiod.

Verka för att samtliga förskolor med möjlighet ska sortera ut matavfall.

Implementera ny rutin för hantering av farligt avfall i verksamheterna.

Inventera och planera för utökad avfallssortering i offentlig miljö.

Utred möjligheten till att genomföra kampanj "Fixa julen" till allmänheten.

Aktiviteter 2022

Pilotprojekt: 10 förskolor med bra förutsättningar ska börja med kompostering vid vidhållande av klimatinvesteringsmedel.

Implementera handlingsplan för minskad spridning av mikroplast.

Aktiviteter 2023

Implementera de åtgärder som berör stadsdelsförvaltningen enligt Stockholm Vatten och Avfalls avfallsplan för Stockholm stad.

Aktiviteter 2020-2023

Verka för en ökad återvinning av plastförpackningar inom stadsdelsförvaltningens verksamheter.

Möbler och annat som inte längre behövs i verksamheten ska annonseras ut på Stocket återbruk. Vid behov av exempelvis möbler, inventarier, fast inredning, byggmaterial och storköksutrustning ska i första hand Stocket återbruk användas.

Alla verksamheter med förutsättningar ska ha källsortering.

Aktiviteter 2022-2023

Alla förskolor ska under 2022-2023 mäta matsvinnet två gånger per termin. Mätningen sker under en tvåveckorsperiod per tillfälle.

Alla äldreomsorgsverksamheter ska under 2022-2023 mäta matsvinnet två gånger per termin. Mätningen sker under en tvåveckorsperiod per tillfälle.

KF-indikator 2021	KFs årsmål	Stadsdelsnämndens årsmål
Andel hämtställen med matavfallsinsamling av hämtställen med möjlighet till matavfallsinsamling	80%	85%
Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	100%	100%

Stadsdelsnämnd-Indikatorer 2022-2023

Totalt matsvinn i kilogram inom Stadsdelsförvaltningens förskoleverksamhet.

Totalt matsvinn i kilogram inom Stadsdelsförvaltningens äldreomsorg.

Andra bra relaterade dokument att känna till och arbeta vidare med inom området är:

- Översiktsplan för Stockholms stad
- Avfallsplan för Stockholm 2017-2020
- Klimathandlingsplan 2020-2023 – För ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040
- Handlingsplan för minskad spridning av mikroplast
- Program för avfallshantering i det offentliga rummet
- Handlingsplan för ökad matavfallsinsamling i Stockholms stad för biologisk behandling
- Slamstrategi för Stockholm Vatten och Avfall AB

5. Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem

Målbilden innebär att den biologiska mångfalden i Stockholm är hög och motståndskraftig mot förändringar samt att den bidrar med många olika ekosystemtjänster. Tillkommande bebyggelse bidrar till att stärka ekosystemtjänster och öka den biologiska mångfalden. Genom att skapa mångfunktionella gröna lösningar i staden samtidigt som staden växer får vi fler ekosystemtjänster som bidrar till en hållbar, resilient och attraktiv stad.

Etappmål för programperioden är

- Upprätthålla funktioner och samband för biologisk mångfald i stadens blå och gröna infrastruktur
- Ökat genomförande av förstärkningsåtgärder, ekologisk kompensation och naturvårdsskötsel
- Ökad andel livsmedel och varor i stadens inköp som gynnar biologisk mångfald
- Förbättrad vattenkvalitet i stadens sjöar, vattendrag och kustvatten

Upprätthålla funktioner och samband för biologisk mångfald i stadens blå och gröna infrastruktur

Etappmålet innebär att åtgärder vidtas för att upprätthålla den biologiska mångfalden i staden och att staden kan växa samtidigt som livsmiljöer för växter och djur inte fragmenteras eller förorenas.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Värna naturreservat och naturområden där intrång kan ge irreversibla förluster till exempel de områden som har tagit mycket lång tid för att etablera eller de områden som har ett strategiskt läge i den blågröna infrastrukturen.
- Tillskapa nya blå och gröna miljöer som bidrar till områdets ekologiska resiliens och robusthet vid ny bebyggelse.
- Verka för ekologiskt anpassad skötsel i både nyskapande och befintliga naturmiljöer, till exempel anlagda groddammar, gamla ekmiljöer och andra artrika inslag i det kulturlandskap som givit upphov till Stockholms särskilda naturkvalitéer.
- Förbättra de fysiska förutsättningarna för fisk, bottendjur, groddjur, sjöfåglar med flera i stadens vattensystem genom att avlägsna vandringshinder, återskapa vegetation i strandmiljöer och öka variationen i vattennivåer och vattenflöden

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos miljö- och hälsoskydds nämnden.

Ökat genomförande av förstärkningsåtgärder, ekologisk kompensation och naturvårdsskötsel

Etappmålet innebär att staden ska stärka förmågan att genomföra åtgärder som gynnar den biologiska mångfalden.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Genomför särskilda satsningar på prioriterade arter och miljöer, både när det gäller skötsel, restaurering och förstärkningsåtgärder.

- Utveckla processer och verktyg som till exempel grönytefaktorn för att arbeta med biologisk mångfald inom stadsplanering.

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Ökad andel livsmedel och varor i stadens inköp som gynnar biologisk mångfald

Etappmålet innebär att staden vid upphandling och inköp i ökad utsträckning konsumerar varor med miljömärkning och utifrån ambitionen att maten ska vara god, näringsrik, hållbar, integrerad, trivsamt och säker i enlighet med stadens Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat³. Under programperioden ska andelen ekologiska livsmedel av inköpta måltider och livsmedel till stadens verksamheter öka från hälften till drygt två tredjedelar.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Öka andelen ekologiskt producerade varor i stadens inköp samt ett ökat utbud av vegetariska livsmedel och varor producerade i nivå med svenska djurskyddsregler
- Vid inköp och upphandling ställa krav på god djurhållning
- Vid inköp och upphandling använda Världsnaturfondens köttguide och konsumtionsguide för fisk följs, i syfte att bidra till den biologiska mångfalden samt till fiskebestånden i haven

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos servicenämnden.

Förbättrad vattenkvalitet i stadens sjöar, vattendrag och kustvatten

Etappmålet innebär att staden aktivt verkar för att Stockholms vattenförekomster uppnår god ekologisk och kemisk status, enligt EU:s vattendirektiv. Stadsnära vatten av god kvalitet är ett av Stockholms varumärken och bidrar till en levande och resilient stad. Till 2023 ska vattenkvaliteten i Stockholms vattenförekomster förbättras betydligt och mängden mikroplaster minska.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Aktivt verka för ett helhetsperspektiv och skapa multifunktionella anläggningar som skapar mervärden ur flera perspektiv än bara dagvattenrening.

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos miljö- och hälsoskyddsnämnden.

³ Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat, Dnr KS 2018/430.

5.1 Bromma stadsdelsförvaltnings aktiviteter och indikatorer i verksamhetsplanen 2020-2023 som är kopplade till miljömålet är följande

Aktiviteter 2021
Vårkampanj för stadsdelsområdets koloniverksamheter med avseende på en god hushållning med miljön "att odla klimatsmart". I samband med detta, verka för att uppmuntra förvaltningens koloniträdgårdsföreningar att bli miljödiplomerade.
Sätta ut insektshotell vid Lillsjön (beviljat medel biologisk mångfald).
Sätta ut fladdermusholkar runt Lillsjön samt inom Johanneslund och Olovslund (beviljat medel biologisk mångfald).
Åtgärder i tallmiljöer: a. Gallring av oönskad vegetation och friställning av tallar i Storskogen och Ålstensskogen. b. Återplantera tallar i Traneberg (beviljad klimatmedelsansökan).
Delta i miljöförvaltningens framtagande av Stockholms lokala åtgärdsprogram för biologisk mångfald.

Aktiviteter 2021-2023
Genomföra åtgärder för biologisk mångfald (t.ex. omklassa fler ytor för blomsterängar, låta fallna träd ligga kvar)
Skapa bra miljöer för bin, humlor och fjärilar.
Ha ett tillmötesgående förhållningssätt då önskemål om stadsodling uttrycks.
Vattenmiljöer bevaras, utvecklas och återskapas i samverkan.
Verka för en minskning av förvaltningens klimat- och miljöpåverkan genom ökad andel ekologiska och klimatsmarta livsmedel i verksamheterna.
I den mån det är möjligt ska endast ekologiska livsmedel köpas in till möten, konferenser och interna arrangemang.

KF-indikator 2021	KFs årsmål	Stadsdelsnämndens årsmål
Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av det totala värdet av inköpta måltider och livsmedel.	60%	60%

Andra bra relaterade dokument att känna till och arbeta vidare med inom området är:

- Grönare Stockholm- Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden
- Översiktsplan för Stockholms stad
- Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus
- Dagvattenstrategi - Stockholms väg till en hållbar dagvattenhantering
- Stockholms stads kemikalieplan
- Handlingsplan för minskad spridning av mikroplast
- Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat

6. Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö

Målbilden är att Stockholm har utvecklats till en stad där dess invånare inte utsätts för skadlig exponering av buller eller luftföroreningar. Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas och bullernivåerna i staden ska ge förutsättningar för trivsel och rekreation samt inte påverka människors hälsa negativt.

Etappmål för programperioden är

- Minskad exponering av kvävedioxid och partiklar för stadens medborgare
- Minskat omgivningsbuller

Stadsdelsnämnden har inget specifikt utpekade ansvar att genomföra aktiviteter som bidrar till att nå etappmålen under det prioriterade miljömålet. Det går däremot att koppla aktiviteter till ett av etappmålen – Minskad exponering av kvävedioxid och partiklar för staden medborgare.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Verka för en förnyelse av fordonsflottan och ökad elektrifiering
- Arbeta för optimerad byggtrafik och godstrafik till exempel genom bygglogistik och krav på arbetsmaskiner samt samlastning.

Uppföljningsansvaret för etappmålen ligger hos trafiknämnden med stöd av miljö- och hälsoskyddsmyndigheten.

6.1 Bromma stadsdelsförvaltnings aktiviteter och indikatorer i verksamhetsplanen 2020-2023 som är kopplade till miljömålet är följande

Aktiviteter 2021

Genomföra informationsinsatser om sparsam och miljöanpassad körning för medarbetare som använder bilar med fossilt bränsle i tjänst.

Aktiviteter 2021-2023

Informera om Rese- och mötespolicy för Stockholm stad.

Inventera och se över möjligheterna att byta ut bilar inom stadsdelsförvaltningens fordonsgarage som går på fossilt bränsle (eller inte följer Stockholm stads rekommendationer kring fordon) till elbilar 1 gång per år.

7. Ett giffritt Stockholm

Målbilden är i enlighet med det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö, att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

Etappmål för programperioden är

- Minskade nivåer av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter

Minskade nivåer av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter

Etappmålet innebär att staden ska driva utvecklingen mot en minskad användning av skadliga kemikalier, genom att följa den egna organisationens relaterade handlingsplaner samt att verka för en ökad medvetenhet om kemikalier bland stockholmarna. Under programperioden ska antalet kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen i stadens verksamheter reduceras med över en tredjedel och kraven på miljöbedömning av kemiska produkter i bygg- och anläggningsprojekt ska öka avsevärt.

Exempel på åtgärder som främjar att etappmålet uppnås inom programperioden:

- Fortsätta arbetet med kemikaliesmarta förskolor och verka för en giftfri miljö i förskolan och skolan
- Ersätta produkter med oönskat innehåll mot bättre alternativ genom inköp och upphandling
- Dokumentera de kemiska produkterna och byggvaror som används i stadens verksamheter, med hjälp av bland annat verktyget Chemsoft och Byggvarubedömningen (BVB)
- Genomföra kommunikationsinsatser både internt och externt för att inspirera till att minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier

Uppföljningsansvaret för etappmålet ligger hos miljö- och hälsoskyddsnämnden.

7.1 Bromma stadsdelsförvaltnings aktiviteter och indikatorer i verksamhetsplanen 2020-2023 som är kopplade till miljömålet är följande

Aktiviteter 2021

- Verka för att utfasningskemikalier inom stadsdelsförvaltningens verksamheter fasas ut.
- Upprätta ett nätverk för kemikaliesmarta förskolor.

Aktiviteter 2021-2023

- Samtlig förskolepersonal har genomgått utbildning för kemikaliesmart förskola.
- Se till att alla verksamheter som hanterar kemikalier ska ansluta sig till verktyget Chemsoft.
- Alla verksamheter arbetar för att användningen av plast och engångsartiklar fasas ut så långt som möjligt.
- Förskolan gör kemikaliesmarta val vid inköp av pedagogiskt material.
- Gå igenom och implementera steg 1- 19 enligt handlingsplan En kemikaliesmart förskola.

Andra bra relaterade dokument att känna till och arbeta vidare med inom området är:

- Stockholms stads kemikalieplan 2020-2023
- Handlingsplan för minskad spridning av mikroplast
- Vägledning för kemikaliesmart förskola